

QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA

ONOR. IMĦALLEF TONI ABELA LL.D.

Seduta ta' nhar it-Tlieta, 14 ta' Marzu, 2023

Numru

Rikors Numru 851/2020 TA

Ylenia Keegan (ID 437177M) u Paul Keegan (ID 61345A)

Vs

**Design & Engineering Ltd (C-49640) già magħrufa bħala Engineering
Consultancy Ltd**

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ġuramentat ta' Ylenia u Paul Keegan (L-Atturi) tal-25 ta' Settembru 2020 li permezz tiegħu ppremettew u talbu s-segwent:

1. "Illi l-esponenti huma l-proprietarji tal-villa magħrufa bħala 'Canonbury, Triq Galata, High Ridge, Madliena.
2. Illi l-esponenti kienu ingaġġaw lis-soċjetà konvenuta sabiex tipprovdi servizzi professjonali ta' inġinerija ai termini ta' *quotation* datata 18 ta' Marzu 2012 (anness Dok. 'YKI).
3. Illi s-servizzi reżi mis-soċjetà konvenuta lill-esponenti kienu jinkludu wkoll id-disinn u superviżjoni ta' sistema ta' "*Cold and Hot Water Plumbing, Domestic hot water circulation and Drainage Plans for each individual level including shaft layout plans and booster pumps.*" u "*Piped under floor Or Radiator heating system, including thermostats distribution manifolds, calorifier, pumps, fed from an LPG fired Boiler from burried Bulk Vessel OR Electric heat pump.*"
4. Illi s-soċjeta konvenuta ma wettqitx is-servizz lilha kommissjonat skond is-sengħa u l-arti iżda eżegwiet tali inkarigu b'nuqqas ta' ħila, negliġenza u traskuraġni;
5. Illi effettivament is-soċjetà konvenuta pprovdiet disinn li irriżulta f'heating system inefficjenti, li ma jaħdimx sew, u li mhux adatt għall-użu li għalih huwa intiż.

6. Illi l-esponenti kienu inkargaw lill-Inġinier Joseph Cuschieri bħala espert ex parte li kien ikkonferma, permezz ta' rapport datat 25 ta' Jannar 2016, li s-sistema in kwistjoni ma ġiex iddizinjat sew u anki kien irrakkomanda xi modifiki sabiex dan jibda jaħdem aħjar (anness Dok. 'YK2').
7. Illi minkejja li saru tali modifiki s-sistema *de quo* baqa' jaħdem ħazin.
8. Illi aktar reċentement l-esponenti inkarigaw lill-Inġinier Christopher Sammut espert ex parte sabiex jeżamina s-sistema *de quo* u dan ukoll ikkonstata li dan ma kienx ġie ddiżinjat sew u li bħala konsegwenza t'hekk ma kienx qed jaħdem sew u kien qed jaħdem b'mod ineffiċienti, b'mod li mhux adatt għall-użu li għalih huwa intiż u qiegħed jirriżulta wkoll f'konsum eżagerat ta' dawl u ilma bla bżonn.
9. Illi dana kollu kkaġuna, u għadu qiegħed jikkaġuna, danni lill-esponenti, konsistenti inter alia fil-flus imħallsa inutilment lis-soċjetà konvenuta għas-servizz minnha mogħti, l-ispiza sabiex ġie mixtri u installat is-sistema *de quo*, l-ispiza sabiex l-istess sistema jitneħħa u minfloku jsir sistema ġdida jew altrimenti jiġu rettifikati l-iżbalji imwettqa mis-soċjetà konvenuta u konsum eżagerat ta' dawl u ilma.
10. Illi s-soċjetà konvenuta ġiet interpellata sabiex tersaq għall-likwidazzjoni u konsegwenti ħlas ta' danni permezz ta' ittra uffiċjali datata 14 ta' Mejju 2020 li ġiet debitament notifikata lilha, madanakollu s-soċjetà konvenuta baqgħet inadempjenti u lanqas biss wiegħbet għall-istess ittra uffiċjali.
11. Illi għalhekk kellha ssir din il-kawża.

Għaldaqstant, l-esponenti jitolbu bir-rispett lil din l-Onorabbli Qorti sabiex:

1. Tiddikjara u tiddeċiedi li s-soċjetà konvenuta eżegwiet l-inkarigu lilha mogħti b'nuqqas ta' ħila, negligenza u traskuraġni u li b'riżultat ta' hekk l-esponenti sofrew danni inġenti;
2. Tillikwida d-danni sofferti mill-esponenti kif premess, okkorrendo bin-nomina ta' esperti tekniċi;
3. Tikkundanna lis-soċjetà konvenuta sabiex tħallas id-danni likwidati ai termini tat-talba preċedenti;

Bl-ispejjeż, inklużi dawk relattivi għall-ittra uffiċjali datata 14 ta' Mejju 2020 u l-mandat ta' sekwestru kontestwalment preżentat u l-imgħaxijiet legali fil-konfront tas-soċjetà konvenuta, rappreżentanti ta' liema huma inġunti għas-subizzjoni”.

Rat ir-risposta ġuramentata tas-Socjeta' Design & Engineering Ltd (is-Socjeta' konvenuta) tad-29 ta' Ottubru 2020 li permezz tiegħu wiegħbu u eċċipew is-segwenti:

1. "Il-karenza ta' interess ġuridiku fl-atturi biex jipprosegwu t-talbiet tagħhom f'din il-kawża billi huma u l-eċċepjenti kienu transiġew definittivament l-istess ilmenti u pretensjonijiet tal-atturi naxxenti mir-relazzjoni ta' appalt li kien hemm bejniethom.

2. Mingħajr preġudizzju u fil-mertu, it-talbiet attriċi huma infondati fil-fatt u fid-dritt u għandhom jiġu miċħuda bl-ispejjeż.
3. Mhux minnu li l-eċċepjenti ma wettqitx ix-xogħol kummissjonat lilha mill-atturi skond is-sengħa u l-arti, jew li eżegwietu b'xi nuqqas ta' ħila, jew b'negliġenza jew bi traskuraġni.
4. Id-disinn provdut mill-eċċepjenti għall-faċilitajiet li riedu l-atturi, skond l-istruzzjonijiet li tawha, u l-għażliet li għamlu l-istess atturi, mal-bqija tal-konsulenti tagħhom, kien għal kollox kif titlob is-sengħa u l-arti fil-parametri tal-istess struzzjonijiet u għażliet.
5. Mhux minnu li xi sistema minn dawk disinjati mill-eċċepjenti, skond l-istruzzjonijiet li rċeviet mingħand l-atturi, u bl-għażliet li għamlu l-istess atturi, kienu f'xi mument jaħdmu ħażin.
6. L-eċċepjenti eżegwiet fl-intier tiegħu l-appalt mogħti lilha mill-atturi, skond is-sengħa u l-arti, u f'konformita sħiħa mal-ordnijiet u l-għażliet li għamlu l-atturi, u dan kif ser jiġi ppruvat aħjar fil-kors ta' din il-kawża.
7. F'kull każ, l-eċċepjenti ma taħti bl-ebda mod fil-konfront tal-atturi, u għalhekk ma għandha tħallashom xejn.
8. Mingħajr preġudizzju, l-atturi għandhom ibatu waħedhom l-ispejjeż ta' din il-proċedura, u tal-atti ġudizzjarji kollha intavolati minnhom kontra l-eċċepjenti, inkluż tal-mandat ta' sekwestru fuq is-somma ta' mitt elf Ewro (€100,000), billi dawn saru għal kollox b'abbuż ta' dritt, u bil-ħsieb ċar li jġibu lill-eċċepjenti daharha mal-ħajt biex iċedi għall-pretensjonijiet frivoli u malizzjużi tagħhom.

Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri”.

Rat l-atti u dokumenti kollha fil-Kawża.

Semgħet ix-xhieda tal-partijiet imressqa fil-perkors ta' dawn il-proċeduri.

Rat il-verbal tat-3 ta' Novembru 2020 fejn il-partijiet qablu li għandha tkun deċiża l-ewwel eċċezzjoni.

Rat li l-kawża tħalliet għal-lum biex tingħata Sentenza fuq l-imsemmija eċċezzjoni.

Punti ta' fatti

L-Atturi huma propjetarji ta' Villa bl-isem ta' “Canonbury” fi Triq Gaklata, High Ridge, Madliena. Fil-kors ta' kostruzzjoni ta' din il-Villa inkarigaw lis-Socjeta' konvenuta sabiex tirrendi lill-Atturi servizzi professjonali ta' inginerija u dan

skond quotation datata 18 ta' Marzu 2012 (Ara dok YK1 anness mar-rikors ġuramentat).

Fost is-servizzi li kellha tirrendi s-Socjeta' konvenuta kien hemm dak li toħroġ b'disinn ta' sistema idrawlika fost oħrajn ġenerazzjoni ta' ilma sħun (ara a' fol 9). L-atturi qiegħdin isostnu li f'dan ir-rigward is-Socjeta' konvenuta ma għamlitx xogħol skond l-arti u s-sengħa u esegwit l-inkarigu b'nuqqas ta' ħila, negliġenza u traskuraġni. Dan minħabba li d-disinn tas-sistema li ssaħħan l-ilma rrisulta li huwa wieħed ineffiċjenti, ma jaħdimx sewwa u ma hux idoneju għall-użu li huwa intiż għalih.

Skont l-Atturi dan kollu anke jirriżulta minn rapport ex parte tal-inġinier Joseph Cuschieri datat 25 ta' Jannar 2016 (ara a' fol 11). Illi minkejja li saru ċertu modifiki, id-difetti fis-sistema baqgħu. Sussegwentement, l-Atturi nkarigaw ukoll lill-inġinier Christopher Sammut biex jeżamina x-xogħol li sar u dan ukoll Prattikament wasal għall-istess konkluzjoni tal-inġinier Cuschieri.

B'konsegwenza ta' dan kollu, l-Atturi jgħidu li soffrew id-danni, apparti flus diġa' imħallsa u oħrajn biex jipprovaw jirrimedjaw id-difett anke f'kontijiet tad-dawl u ilma esaġerati.

Għalhekk kellha ssir din il-Kawża.

Punti ta' liġi

Kif diġa' aċċennat, il-Kawża tħalliet għas-Sentenza fuq l-ewwel eċċezzjoni. Permezz ta' din l-eċċezzjoni s-Socjeta' konvenuta tissollewa li l-Atturi ma għadx fadallhom interess ġuridiku biex jippromwovu l-azzjoni minnhom ittentata

għaliex il-partijiet transiġew definittivament l-ilmenti u pretensjonijiet tal-Atturi imnissla minn kuntratt ta' appalt li kien hemm bejniethom.

Tant biex jingħata *time line* ġenerali, l-eċċezzjoni trid titqies fid-dawl taż-żewġ stadji tat-trattativi bejn il-partijiet. L-ewwel stadju hija dik ta' qabel l-ittra tal-10 ta' April (a' fol 68) u t-tieni stadju wara din l-ittra.

Pero' qabel ma din il-Qorti tidhol fil-mertu trid l-ewwel tqis dak li ssolevat l-Attriċi fin-nota ta' osservazzjonijiet tagħha. Inkwantu li transazzjoni fiż-żwieġ regolat mir-regim tal-kommunjoni tal-akkwisti, jeħtigilha li tkun akkonsentita miż-żewġ konjuġi biex ikollha validita'.

Fin-nota ta' osservazzjonijiet tagħha l-attriċi targumenta li l-allegata transazzjoni hija ineffikaċi għaliex "*L-Artikolu 1322(2) tal-Kodiċi Ċivili jiddisponi li: (2) Il-jedd li jitwettqu l-atti ta' amministrazzjoni straordinarja, u l-jedd li wieħed iħarrek jew jiġi mħarrek dwar dawk l-atti jew li ssir xi transazzjoni dwar xi atti jkunu li jkunu, imissu liż-żewġ miżżewġin flimkien. Għalhekk, kull tip ta' tranżazzjoni, kemm jekk tirrigwarda atti ta' amministrazzjoni ordinarja kif ukoll jekk tirrigwarda atti ta' amministrazzjoni straordinarja, tmiss liż-żewġ miżżewġin flimkien*".

Il-Qorti tal-Appell f'Avv. Dr Stephen Thake noe v. Antoinette Cachia et, iddeċidiet li, "l-Artikolu 1322(2) tal-Kapitolu 16 irid li meta jitwettqu atti ta' amministrazzjoni straordinarja jkun hemm il-kompartecipazzjoni tal-konjuġi u mhux semplicement il-kunsens espliċitu jew preżunt. Isegwi li att simili ma jistax jiġi kunsidrat bħala validu fl-assenza tal-partecipazzjoni ta' wieħed mill-konjuġi."

Insostenn tat-teži tagħha f'dan ir-rigward għamlet referenza għall-artikolu 1326.

(1) tal-kodiċi Ċivili jiddisponi li *“Atti li jeħtieġ l-kunsens taż-żewġ partijiet miżżewġa iżda li jitwettqu minn parti waħda mingħajr il-kunsens tal-parti l-oħra jistgħu jkunu annullati fuq it-talba tal-parti l-aħħar imsemmija meta dawk l-atti jkunu dwar it-trasferiment jew il-ħolqien ta' jedd reali jew personali fuq proprjetà immobbli; u meta dawk l-atti jkunu dwar proprjetà mobbli dawn jistgħu jkunu annullati biss meta l-jeddijiet fuqhom ikunu ngħataw b'titolu gratuwitu.”* (Emfaži tal-Qorti).

Issa huwa minnu li artikolu 1322. (1)tal-Kodici Civili jipprovdi Li *“ L-amministrazzjoni ordinarja tal-akkwisti u l-jedd li wieħed iħarrek jew jiġi mħarrek dwar dik l-amministrazzjoni ordinarja imissu lil kull waħda mill-partijiet miżżewġa.*

(2) *Il-jedd li jitwettqu l-atti ta' amministrazzjoni straordinarja, u l-jedd li wieħed iħarrek jew jiġi mħarrek dwar dawk l-atti jew li ssir xi transazzjoni dwar xi atti jkunu li jkunu, imissu liż-żewġ miżżewġin flimkien”* (Emfaži tal-Qorti).

Igifieri, il-liġi speċifikament tesigi li meta jkun hemm transazzjoni, iż-żewġ konjuġi għandhom jagħtu l-kunsens tagħhom. Pero' lanqas tgħid li dan huwa meħtieġ taħt piena ta' nullita' u dan għal raġunijiet li ser ikunu spjegati aktar 'l quddiem.

Jrid ukoll jiġi apprezzat, li l-liġi tagħmel distinzjoni bejn atti li jirreferu għall-beni mmobiljari u dawk li huma mobiljari, tant li fil-waqt li atti li jolqtu drittijiet rejali jistgħu jiġu annullati *dawk l-atti jkunu dwar proprjetà mobbli dawn jistgħu jkunu*

annullati biss meta l-jeddijiet fuqhom ikunu ngħataw b'titolu gratuwitu. Ma jkunux jistgħu jiġu annullati jekk ikun hemm in-negozju jkun onoruz, bħal ma huwa l-każ ta' transazzjoni.

Issa, ma għadu jkun hemm ebda dubbju, li r-relazzjoni bejn il-partijiet għal din il-Kawża huwa appalt, li bħali tali huwa meqjus bħala beni mobbli (ara l-artikolu tal-kodiċi Ċivili 315C) Għalhekk, isegwi li japplika l-artikolu 1326(5) tal-Kodiċi Ċivili li jiddisponi li “*Bla ħsara għad-dispożizzjonijiet ta' qabel ta' dan l-artikolu, meta f'xi att li jkun jeħtieġ il-kunsens tal-parti l-oħra u li jkun dwar mobbli, parti taġixxi waħedha, il-parti l-oħra ma tkunx tista' titlob annullament tal-att, meta iżda, il-parti l-oħra ma tkunx ratifikat dak l-att, espressament jew taċitament, dik il-parti tkun tista' tieħu azzjoni biex iġġiegħel lill-parti li tkun aġixxit waħedha tirreintegra l-komunjoni tal-akkwisti, jew meta dan ma jkunx jista' jsir, tagħmel tajjeb għad-danni li jkunu ggarbu*”. Dan ifisser ukoll, li dak li jiddisponi l-artikolu 1322(2) tal-Kodiċi Ċivili, irid jinqara fid-dawl ta' dan l-artikolu. Dan jispjega għaliex f'dak il-każ il-legislatur ma imponiex in-nullita' ta' atti taħt dak l-artikolu.

Fir-rigward ta' dan l-artikolu 1326(5), dawn il-Qrati jgħallmu *li fl-assenza ta' prova li dik il-parti, espressament jew taċitament, irratifikat dak l-att, ir-rimedju tal-parti li ma tkunx ippartecipat fl-att ta' amministrazzjoni straordinarja, jkun biss li “tieħu azzjoni biex iggiegħel lill-parti li tkun aġixxit wahdeha tirreintegra l-komunjoni tal-akkwisti, jew meta dan ma jkunx jista' jsir, tagħmel tajjeb għad-danni li jkunu ggarbu” (Art. 1326(5)). Minn dan jidher li att ta' amministrazzjoni straordinarja ta' wiehed mill-konjugi wahdu jorbot l-assi tal-komunjoni tal-akkwisti kemm-il darba ma jkunx hemm pronunzjament tal-qorti dwar in-nullita'*

*ta' dak l-att. Ir-relazzjonijiet interni bejn il-konjugi ghar-reintegrazzjoni jew danni, kif fuq inghad, ma jeffettwawx lit-terz. (Ara **Sentenzi tal-Qorti tal-Appell tas-27 ta' Ġunju, 2003 Appell Ċivili fl-ismijiet Anthony Bugeja -vs- Publius Micallef et**). F'dan is-sens gie ribadit “*Illli fejn għemil ta' tmexxija straordinarja jsir minn waħda biss mill-miżżewġin u mingħajr l-għarfien – imqar taċitu – tal-parti miżżewġa l-oħra, dak l-għemil xorta waħda jkun jgħodd. Imma jekk għemil bħal dak kien jikkonsisti fi trasferiment jew f'ħolqien ta' jedd reali jew personali fuq ġid immobbli, jew jekk kien jikkonsisti f'ħolqien b'titolu gratuwitu ta' jeddijiet rejali jew personali fuq ħwejjeġ mobbli, għemil bħal dak ikun jista' jitħassar fuq talba tal-miżżewweġ li mingħajr il-kunsens tiegħu ikun sar dak l-att.*” (Ara **Sentenza tal-Appell Superjuri tat-Tlieta 6 ta' Ottubru 2020 fl-ismijiet George Busuttil et -vs- Anthony u Maria Dolores konjugi Vassallo**.) Issa, fil-każ li għandha quddiemha din il-Qorti la hemm immobbli u lanqas atti gratwiti.*

L-ewwel stadju

Il-Qorti tgħaddi mill-ewwel biex tagħmel referenza għal dak li jgħid Artikolu 1718 tal-kodiċi Ċivili jiddisponi hekk dwar dan l-istitut tal-liġi:

“It-transazzjoni hija kuntratt li bih il-partijiet, b'xi ħaġa li jagħtu, iwiegħdu, jew iżommu, jagħtu tmiem għal kawża mibdija, jew jevitaw kawża li tkun sejra ssir”.

Jibda biex jingħad, li l-leġislatur jagħti importanza partikolari lil dan l-Istitut, għaliex permezz tiegħu *lite* tiġi definittivament u irriversibilment terminata, fil-veru sens tal-kelma tindifen darba għal dejjem. Din hija l-mira aħħarija ta' kull Sentenza: li toqtol *lite*. Konsonanti ma' dan il-ħsieb, Artikolu 1729. (1) tal-kodiċi

Ċivili jiddisponi li *“It-transazzjoni għandha, bejn il-partijiet, is-setgħa ta’ sentenza li għaddiet f’gudikat.(2) Ma tistax tiġi attakkata minħabba żball ta’ liġi”* .

F’dan ir-rigward ġie mgħallem li *“Illi l-importanza li l-istat jagħti lit-transazzjoni hi waħda implícita, u dejjem ġiet rikonoxxuta. Wieħed isib ukoll il-konferma ta dan f’ħafna aspetti tal-liġi: per eżempju fil-fatt li transazzjoni għandha, bejn il-partijiet, mhux biss is-solitu effett ta’ kuntratt, li hu l-liġi bejniethom [Art 992, Kodiċi Ċivili], imma effett ta’ res judicata [Art 1729, Kodiċi Ċivili]; ukoll, jekk kawża tiġi transatta, l-ispejjeż jonqsu sostanzjalment”*. (Ara **Digriet tal-Prim’ Awla Per Imħallef Robert Mangion tat-2 ta’ Marzu, 2020 fl-atti tal-kawża fl-ismijiet Aspider Solutions Malta Limited -vs- Redtouch Fone Limited**).

Meta għalhekk tiġi riproposta azzjoni, jekk titqanqal eċċezzjoni bħal dik li qed tkun kkunsidrata, għandu jkun eżaminat jekk dik it-tieni azzjoni kienitx ġiet estinta bit-transazzjoni preċedenti tal-*lite*. Biex it-tieni azzjoni tirnexxi jrid jirriżulta xi att novattiv. Il-kummentaturi taljani dwar gabra ta’ Sentenzi tal-Qorti ta’ Cassazzjoni Taljana dwar dan l-Istitut jinnotaw hekk:

“Si ha transazzjoni novattiva quando, dall’esame dell’intenzione delle parti e delle clausole contrattuali, risulti che la transazione sia incompatibile con alcune delle obbligazioni oggetto del precedente rapport, e che dalla transazione sorga un’obbligazione oggettivamente diversa da quelle persistente, sicche’ l’obbligazione posteriore sostituisce la precedente. Ai fini di accertare una in concreto l-esistenza di una transazione novativa, l’esame del intenzione delle parti e delle clausole contrattuali rientra nell’apprezzamento insindicabile del

Giudice di merito” (Ara **Pescator & Ruperto, Codice Civile Annotato, Ed Giuffre Edizz 1979 pg 1965**).

Dan il-ħsieb ġie anke rifless fis-Sentenzi taġna meta ntqal li *“Transazzjoni ittemm biss il-pendenzi li jigu kontemplati mill-partijiet meta ttransigew u avolja jigu uzati espressjonijiet li juru transazzjonijiet generali, il-Qorti ma tistax tichad lill-partijiet id-dritt li jipprovaw xi pretensjoni qdida tagħhom ma kienitx kompriza fit-transazzjoni”* (Emfażi tal-**Qorti tal-31 ta’ Diċembru 1965 fl-ismijiet Joseph Barbara -vs- Carmelo Barbara**). Aktar minn hekk, element importanti tat-transazzjoni huwa dak tas-sagrificċju reċiproku tal-partijiet. Dan il-prinċipju jimporta, li kull parti sabiex tiġi evitata kawża jaċċetta anqas minn dak li seta’ jjeħu fl-eventwalita’ ta’ suċċess b’kawża. Għalhekk huwa interessanti dak li josservaw l-awturi fuq dan l-aspett ġuridiku:

“Essenziale alla trasmissione e, l’esistenza di concessioni reciproci se la concessione venisse fatta da una parte sola no si avrebbe una transazione, bensì’ una rinuncia totale o parziale, al diritto o alla pretesa, e le regole applicabili sarebbero diverse. L’esistenza delle concessioni va determinata non in relazione ai diritti che effettivamente spettavano a ciascuna parte, bensì’ la relazione alle pretese che ciascuna faceva valere, Occorre cioè’ che ciascuna parte consegua vantaggi minori di quelli cui pretendeva di aver diritto e maggiori di quelli che l-altra parte si mostrava disposta a riconoscerle.” (**Pietro Trimarchi, Istituzioni Di Diritto Privato, 9th Ed., Giuffre, para 383**).

Bl-istess mod jaħsubha l-Awturi Andrea Torrente u Pietro Schlesinger meta josservaw li *“Senza il reciproco sacrificio, che le parti accettano per eliminare il*

fastidio, le spese, ed il-rischio di un processo, non v'e' transazione: se per esempio, una delle parti rinuncia puramente e semplicemente al suo punto di vista ed accetta integralmente quello dell-altro, vi e' rinuncia a resistere o ad agire, ma non transazione, perche' questa si realizza solo quando vi siano concessioni reciproche, cioe' da entrambe parti.

*Di fronte al rischio de perdere la lite entrambi gli interessati preferiscono pervenire, sia pure con reciproci sacrifici e quindi in modo non del tutto soddisfacente per nessuna delle parti.” (Andrea Torrente u Pietro Schlesinger, **Manuale di Diritto Privato, 1990, Giufre. Cap LIII para 360).***

Fi ftit kliem it-transazzjoni hija kuntratt ta' skumditat għall-partijiet għaliex jikkontentaw rwieñhom b'dak li jieñdu barra il-Qorti, minkejja li kull wieħed jemmin, li seta' jmur aħjar b'Sentenza finali. F'dan il-każ, il-partijiet jirrinunzjaw reċiprokament għas-sodisfazzjon totali tad-dritt u jaċċettaw soluzzjoni parzjali, biex jevitaw l-iskomoditajiet li ġġib Kawża magħha.

Konsiderazzjonijiet

Ma ebda dubbju, li mill-provi li għandha quddiemha din il-Qorti, żgur li kien hemm mument fejn il-partijiet riedu li jitterminaw il-kwistjonijiet kollha ta' bejnithom. Il-Qorti għalhekk, trid teżamina l-provi li għandha quddiemha biex tara jekk fil-fatt ġietx krejata bejn il-partijiet, transazzjoni skont il-liġi u fid-dawl tat-tagħlim fuq imsemmi.

Jibda biex jingħad, li Johann Aloisio jixhed li meta mar għand l-Attriċi mar biċ-*cheque book* u qalilha tgħidlu xi “*trid halli nagħlquha dil-kwistjoni”* (Emfazi tal-Qorti a' fol 86 tergo).Dan il-ħsieb jisħaq fuqu għal darb'oħra meta fil-kontro

eżami jgħid “Biex naghlaq kapitolu hu. Ma nibqax imdendel ma’ din il-Villa.” (Emfażi a’ fol 146). Arajan Metaraku ta’ M&E Installations Ltd, jikkonferma li l-ħlas għat-tibdil tal-heat pump ħallas għalihom Johann Aloisio. (a’ fol 77). Dan jixhed li “*There were a lot of meetings, a lot of emails forth and back ...So several times we came to the conclusion that the heat pump was consuming a lot of energy and the three of us myself, Engineer Johann Aloisio and Mrs Keegan we came to the conclusion that this heat pump is to be replaced*” (Emfażi tal-Qorti).

Jidher li f’xi ħin intlaħaq ftehim b’konsegwenza ta’ numru ta’ emails fost oħrajn dik mibgħuta minn Johann Aloisio, tal-21 ta’ Marzu 2017 fejn bħala kundizzjoni insista li “*We will no longer be held responsible for the design from now onwards*” u kif ukoll “*The lawyer drops all charges against me and no other claims can be issued*”. Għal din l-ittra l-Attriċi wiegħbet telegrafikament bil-kelma “*Agreed*” (ara fol 53).

B’konsegwenza ta’ hekk, Johann Aloisio jgħid li “*Igifieri jiena gibt il-crane fthemt ma’ dan Arjan li kienet kuntenta li tixtri minghandu, ghedtlu li kif ittella’ l-oħrajn dawn ser inhallsek tagħhom ha nnizzel l-oħra ha jkun hawn vann lest u nehodha jiena l-oħra...*” (a’ fol 86 tergo). Hallas ukoll l-ispejjes kollha għal din l-operazzjoni (a’ fol 88).

L-Attriċi ma tichadx li kien hemm ftehim iżda tgħid li dak li qed titlob f’din il-kawża ma kienx parti mill-ftehim inkwistjoni. Di fatti din tixhed hekk :

“*Issa, fl-email meta ghedt agreed, jiena ovvjament ghedt agreed ghax dak iz-zmien ahna mxejna fuq l-affarijiet li konna nafu dak iz-zmien. Meta imbaghad*

installajna l-heat pump, ahna ma konniex nafu l-estent tal-problemi li hallilna Johann. ...Issa wara li nstallajna t-tieni pump, mhux ahna imma Arjan u anke jgifieri enginiera ohra qalulna l-estent tal-problemi li kellna dak iz-zmien kienu ferm akbar...” (Emfaži tal-Qorti, a’ fol 163). Fi ftit kliem, l-Attriċi qiegħda tipprova tinvoka element novattiv u li ma kienx mertu tat-transazzjoni preċedenti.

Pero’ mir-rapport tal-Perit Carmel Cuschieri u kif ukoll mill-ittra ta’ Dr. Peter Caruana Galizia, jemerġi li kien hemm diġa’ problemi estensivi meta sar il-ftehim bis-saħħa tal-iskambju tal-ittri fuq imsemmija. Di fatti, fil-ħames premessa tar-rikors ġuramentat, b’referenza għar-rapport ta’ Cuschieri li sar **qabel** l-emails imsemmija, l-Attriċi ssostni, li bħala espert ex-parte fir-rapport tiegħu tal-25 ta’ Jannar 2016 il-konklużjoni tiegħu kienet li “is-sistema in kwistjoni ma gietx iddisinjata sewwa”. Iġifieri b’dan ir-rapport diġa’ kienet allertjata li l-problema kienet waħda estensiva u mhux lokalizzata għall-heating pump.

F’dan ir-rigward huwa sinjifikanti li meta l-Attriċi tixhed, li wara li lmentaw, saru xogħolijiet **fuq ir-rakkomandazzjoni ta’ Cuschieri**. Dan ifisser, li l-pumps l-oħra kienu ma kienux rakkomandazzjoni tas-Socjeta’ konvenuta. L-Attriċi esebit numru ta’ emails izda mhux dik tal-10 ta’ April 2017, *“lapsus”* li fil-fhema tal-Qorti huwa wkoll indikattiv (Ara emails a’ fol 49 ,50, 53, 68, 69 u 70).

L-ittra tal-10 ta’ April 2017 tkompli temfasizza x-xorta ta’ qbil raġġunt fid-dawl tal-ittra l-oħra fuq imsemmija tal-21 ta’ Marzu 2017. F’dik l-ittra Johann Aloisio kiteb li fost oħrajn jinsisti *“Please confirm that I will no longer be responsible for*

the design” (emfażi tal-Qorti). Għal darb’oħra r-referenza hija għad-disinn kollu. Hames minuti wara l-Attriċi wiegħbet għal darb’oħra b’mod telegrafiku imma univokament bil-kelma “*Confirmed*” (a’fol 68 u 69).

Igifieri fil-mument li ntlahaq il-ftehim, kien ċar, li l-kuntest tan-negożjati **kien jirrigwarda d-disinn kollu** u mhux xi parti minnu. Dan huwa s-sagrificċju reċiproku li jimporta l-Istitut tat-transazzjoni, li kull naħa tissagrifika parzjalment parti mill-pretensjonijiet tagħha. Is-Socjeta’ konvenuta kellha tissoporti l-ispejjes li kellha tidhol għalihom biex intlaħaq il-ftehim bis-sostituzzjoni tal-pump bi tnejn oħra żgħar, mentri l-Attriċi issagrifikat kull pretensjoni li kellha kwantu jirrigwarda s-sistema kollha u d-disinn kollu li għamlet is-Socjeta’ konvenuta.

It-tieni stadij

Issa l-Attriċi qed tgħid, li l-fatt li Johann Aloisio mar u baqa’ jagħti pariri wara li kien intlaħaq il-ftehim u wara l-ittri fuq imsemmija, meta baqet tilmenta miegħu fis-sens li ma kienitx għadha sodisfatta. Tgħid li allura dan ifisser, li huwa kien qiegħed jaċċetta li għadu responsabbli. L-Attriċi targumenta li dan huwa aġir ma hux kompatibbli ma’ dak ta’ xi ħadd li jkun ittransiġa pendenza. Huwa minnu li l-imsemmi Aloisio, anke wara l-10 ta’ April 2017 u meta kienu ġew installati żewġ pumps, reġa’ mar għand l-Attriċi għaliex reġgħet bdiet tilmenta. L-Attur fix-xhieda tiegħu jgħid hekk:

“Xhud: *Għaddew xaharejn bejn wiehed u iehor. Ghedtilha isma’ ghidtilha l-5% l-oħra, dan beda jigri warajja miskin għall-5% l-oħra, Dan Arian. Għedtilha l-5% l-oħra ha nhallsu tagghom? Qatli le ghax ghadni mhux kuntenta, Kellimtha u*

ergajt kellimtha. Imbaghad ghedtilha isma' ghedtilha li dak ha nhallsu x'ha naghmlu? Imbaghad qaltli isma' tista' tigi tara daqxejn? U jien ic-cuc ha nitkellem bil-Malti ergajt mort.

Qorti: *Dan wara li kienet bghattilek hi qaltlek confirmed?*

Xhud: *Hekk hu.*

Qorti: *Mela ergajt mort.*

Xhud: *Ergajt mort, Ghedtilha hawnhekk dil-heat pump. Ghedtilha issa li tista' taghmel iktar ghedtilha gia' ghedtiek biex taghmlu qabel. Kont tajtha hafna biex timpruvja per ezempju flok circulation system biex ma jdumx biex jigi, taghfas buttuna per ezempju tal-kamra tal-banju, jekk dan jahdem il-pompa tas-circulation u ssibu mill-ewwel.*

Qorti: *Imbaghad kompli ergajt mort?*

Xhud: *Imbaghad mort, ghedtilha isma' flok tuza per ezempju l-pipe li jaghti dawn l-affarijiet naghmluhom spiss ta' sikwit f'installations ohra. Ghedtilha u jkollok l-ilma li jigi qabel. Imma mbaghad ma sar xejn f'daqqa."*

Huwa minnu wkoll li Aloisio tant ried ma jkollux x'jaqsam aktar mal-Attriçi, li sañansitra kien lest li jhallas € 5,000 għaliex "inkella ha' nibqa' nkaxkar u nitlef il-flus." (a' fol 89 tergo). Huwa minnu wkoll li dan Aloisio jgħid ukoll li ried jgħin lill-Attriçi. Għat-tieni intervent tiegħu, la qatt bagħat kont u lanqas tħallas (a' fol 168 u tergo, Xhieda tal-Attriçi).

Dan l-aġir tal-konvenut Aloisio, il-Qorti taraħ f'dawl differenti minn dak sottomess mill-Attriċi. L-anqas ma hi kwistjoni, li s-Socjeta' Attriċi riedet tagħmel xi pjaċir kif bħal donna qed tgħid is-Socjeta' konvenuta fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha. Dak li trid tara l-Qorti hu, jekk dak li qed titlob l-Attriċi f'dawn il-proċeduri, minkejja l-intervent sussegwenti tas-Socjeta' Attriċi, kienx xorta jifforma parti mill-ewwel ftehim ta' transazzjoni. Iġifieri fl-analiżi ta' din il-kwistjoni il-Qorti tagħmel valutazzjoni oġġettiva li tipprexxindi minn kull konsiderazzjoni oħra.

It-tweġiba hija fil-posittiv. Ma hi kwistjoni ta' jekk l-aġir tal-imsemmi Johann Aloisio kienx kompatibbli ma dak li kien mifthiem qabel, iżda jekk dak li kienet qed titlob l-Attriċi kienx il-mertu tat-transazzjoni diġa' milfuqa, indipendentement mill-interventi li saru mis-Socjeta' Attriċi wara l-10 ta' April tal-2017 (data tal-ittra fuq imsemmija).

Il-fatt li Aloisio aċċetta li jerġa' jara x'kienet il-problema, il-fatt li hu baqa' anke jagħti l-fhema tiegħu x'jista' jsir, ma jnaqqas xejn minn dak li ġie miftiehem, għax fit-tieni stadju ma feġġitx problema ġdida, iżda waħda li kienet il-mertu tal-ftehim preċedent ta' transazzjoni. Kienet għalhekk kwistjoni antika u mhux waħda ġdida.

Biex tiġġustifika l-azzjoni odjerna, l-Attriċi tispjega, li fit-tieni okkażjoni ma kienitx taf bl-estent tal-problema li ħallitilhom is-Socjeta' Konvenuta. Dan ma jidhirx li huwa minnu, għaliex kif diġa' aċċennat aktar 'l fuq, fir-rapport tal-Enginier Cuschieri tal-25 ta' Jannar 2016, rapport dettaljat għall-añhar, l-estent tal-problema kienet diġa' magħrufa lill-Attriċi. Di fatti f'ittra, ukoll datata 10 ta' April

2016, pjuttost dettaljata, l-Attriċi kienet diġa' konsapevoli tal-estent tal-problema (a' fol 48).

Kien fid-dawl ta' dan kollu li f'ittra legali tat-3 ta' Marzu 2017 l-avukat tal-Attriċi kiteb lil Johann Aloisio "*I have advised the that your company must bear full professional responsibility for the design and choice of plant and that one should initially try and come to an amicable settlement on a bid to resolve the issue*" (Emfażi tal-Qorti a' fol 103). Iġifieri l-ilment oriġinali tal-Attriċi kien wieħed estensiv. Li kieku din il-Qorti kellha tirraġuna mod ieħor, tkun qed tippermetti li persuna tħallas darbejn għal pendenza li ġiet magħluqa bi transazzjoni għaliex din il-persuna baqet toffri s-servizzi tagħha biex tgħin. Huwa għalhekk li t-tagħlim huwa fis-sens li l-kwistjoni trid tkun waħda għal kollox ġdida.

Dan kollu jfisser li, anke konsonanti mal-prinċipju ta' *pacta sunt servanda*, l-Attriċi ma tistax issa terġa' lura minn kull rabta kuntrattwali li ħolqot it-transazzjoni milfuqa. Kif jispjegaw dawn il-Qrati:

"In tema legali ghandu jinghad illi galadarba l-attrici qeghda inter alia titlob varjazzjoni ta' stipulazzjonijiet kontrattwali, il-Qorti tqis b'mod generali li dak pattwit f'kuntratt ta' separazzjoni jew ta' transazzjoni, bhal kull kuntratt iehor, ghandu jitqies bhala vinkolanti daqs ligi bejn il-partijiet b'applikazzjoni tal-prinċipju pacta sunt servanda.

Tali prinċipju huwa inkorporat fil-ligi taghna permezz tal-Artikolu 992 tal-Kapitolu 16 li jiddisponi:-

‘(1) Il-kuntratti maghmula skont il-ligi għandhom sahha ta’ ligi għal dawk li jkunu għamluhom.

(2) Dawn il-kuntratti ma jistghux jigu mhassra hliet bil-kunsens ta’ xulxin tal-partijiet, jew għal raġunijiet maghrufin mill-ligi”. (Emfażi tal-Qorti u ara **Sentenza tat-12 ta’ Diċembru, 2018 Kawża Nru. 66/14 RGM fl-ismijiet A C Vs. B D**).

Dan ifisser, li l-eċċezzjoni numru wieħed tas-Socjeta’ konvenuta, senjatament li l-Atturi ma għadx għandhom interess ġuridiku biex iressqu l-azzjoni odjerna minhabba transazzjoni, ser tintlaqa’ u konsegwentement it-talbiet Attrici ser ikunu miċħuda.

Decide

Għaldaqstant, għar-raġunijiet fuq imsemmija, il-Qorti qed taqta’ u tiddeċiedi l-Kawża billi **tilqa’ l-ewwel eċċezzjoni** tas-Socjeta’ konvenuta u **tiċħad** it-talbiet Attrici.

Spejjeż tal-Kawża a’ karigu tal-Atturi.

Imħallef Toni Abela

Deputat Registratur